

„A bolondok között se bírt szíved a sorssal”

● 80 éve halt meg mester és tanítványa, Juhász Gyula és József Attila

1937. április 6-án Szegeden meghalt Juhász Gyula. Vita nincs afelől, hogy önkezűség okozta halálát: zaklatott élet ért véget a költő önmérgezése következtében. 18:45-kor hunyt el, veronált használt, hogy alig 54 évesen átléphesse a határt. Fiatalabb költőtársa, tanítványa, rajongója, József Attila versben írta ki magából döbbenetét és fájalmát. „A bolondok között se bírt szíved a sorssal.” – írta rá gondolva. Alig pár hónappal később, 1937. december 3-án Balatonszárszón József Attila földi pályája is véget ért. Hogy mesterét követve önként döntött-e így, vagy baleset volt, valószínű, sosem derül ki pontosan. 1937 így tragikus veszteségekkel terhelt éve volt a magyar irodalomnak, a két költő sorsának hasonlósága még inkább erősíteni látszik a képzetet, mely szerint mester és tanítványa voltak ők.

Kapcsolatuk messzire nyúlt, már amennyiben messzire nyúló kapcsolatról lehet beszélni egy olyan tragikusan rövid élet esetében, mint az ifjabb költő, akinek épp csak 32 éve szelelt el. Ha azonban nem az évek számával mérjük a kapcsolat mélységét, hanem oly módon, hogy József Attila mióta ismerte személyesen (hiszen versei révén jóval korábban már) Juhász Gyulát, akkor a fiatalabb költő makói diákéveiig kell nyúlni. S ha így nézzük, kettejük viszonyát már kételyek nélkül nevezhetjük hosszúnak, s ettől függetlenül mélynek, hisz a mélységet érlelheti az idő, de nem feltétele. Dőreség lenne tehát kettejükre gondolva Tverdota György gondolataival perre kelni: „József Attila és Juhász Gyula kapcsolatát föl lehet dolgozni úgy, ahogyan Péter László tette, azaz aprólékosan föltárni

a két költő személyi érintkezésének adalékait. A feladatot meg lehet oldani úgy, ahogyan Szabolcsi Miklós, azaz gondosan felkutatni József Attila verseiben Juhász költői-eszmei befolyásának nyomait. A felszabadulás előtti korszak József Attila-recepcióját elemezve a két költő közös történetének egy harmadik megközelítési lehetősége kínálkozott. E recepciótörténetnek szerény, de szerves részét alkotja ugyanis az a kérdés, hogyan látta a kor irodalmi közvéleménye a szegedi remete és nagy tanítványa kapcsolatát.”

E helyt mindezen kutatási csapásirányok részletesebb feltárására nincs mód, a hely szűkös. De a fentiek igazolására talán elég annyi, hogy a kamasz József Attila hol máshol, mint Szegeden megismerhette személyesen is Juhász Gyulát 1922. február 25-én a Korona Szállóban. Espersit János ügyvéd volt az, aki bemutatta egymásnak a már érett költőt és a makói gimnazistát, aki maga is verseket írt. Hosszabb beszélgetésre lehetőségük nem nyílt, de még az év nyarán József Attila verset írt *Szeged alatt* címmel, melyet elküldött Juhász Gyulának. A költeményt Espersitnek ajánlotta, de így végződik: „Lelkemen most halk remegés fut át: Szeretném szépen felköszöntenem Magányos, árva, bús Juhász Gyulát.” A saját kézzel írt válasz hatását talán elképzelni sem tudjuk. A fiatalember lelkesedése oly mértékű volt, hogy következő levelében is verset küldött Juhásznak, majd nem várta be a választ, türelmetlen szíve nem tűrte a váromkodást, Szegedre ment és felkereste.

1922 novemberében már „Bátyám”-ként szólítja meg versben Juhász Gyulát: „Bátyám,

ki bortól mámoros éneket Zengsz húrodon, Te, nézd a magyar hazát, Csitítsd el Anna-kérszíved S öntsöd az erőd a reménytelenbe.” 1923 első felében *A kozmosz éneke* című szonettkoszorút ajánlja neki: „A melegszívű Költőnek, a nagyszívű Embernek, JUHÁSZ GYULÁNAK aki örök Atyám és Bátyám”. A kettejüket egymással megismertető Espersit János így írt erről: „Nálam van a Kozmosz éneke című szonett-koszorúja, a hozzá készült címlappal és négy illusztrációval. Ezt a tizenöt szonettet a legnagyobb magyar szonettírónak, Juhász Gyulának, örök atyjának és bátyjának ajánlotta.”

A nyíltan megvallott bizalmas megszólítások sokat elárulnak a két dúlt lelkű költő kapcsolatáról. József Attilát Juhász Gyula „szerelmes fiának” vallotta. Mivel Juhász és köre figyelemmel kísérték József Attilát, a mester/tanítvány reláció legalább innentől kezdve megállta helyét, és újabb és újabb tartalommal lett teljes. Hogy ennek vizsgálata, most, e szomorú évfordulón még mindig rejt tanulsá-

gokat, nem kétséges, amint az sem, hogy egy kutatás mindig felszínre hozhat meglepő tényeket. Tverdota György 1983-ban mutatott rá, hogy Németh Andor Horatiusznak tulajdonította azokat a latin sorokat, amelyet az idősebb költő ifjabb pályatársának idézett egy levelében: „Durate et vosmet rebus servate secundis.” Magyarul: „Bírájátok ki, az életetek még kell a jövőnek.” Németh 1928-as megálapítását nagyon sokan tekintették kőbe vésett igazságnak, mígnem kiderült, hogy mindez Vergilius *Aeneis*éből való citátum.

Kettejükre emlékezve a döbbenet erejével hat, hogy az idézet mennyire disszonáns soruk ismeretében: Juhász Gyula, a mester, nem bírta ki. Hogy tanítványa, akinek aligha kívánt példát adni tetteivel, pontosan követte-e őt, mint már esett róla szó, nem tudjuk. Csak azt, hogy bár szüksége lett volna rá csakugyan a jövőnek, nem adatott számára hosszú élet. Csak az öröklét. Mester és tanítványa egyaránt részese annak, egyikében is.

